

Maturity. Slovo, které zneklidňuje většinu studentů posledních ročníků středních škol. Aby pro vás nebyla maturita noční můrou, je vhodné se na zkoušky dospělosti adekvátně připravit. Nakladatelství DIDAKTIS již dlouhodobě připravuje pro maturanty celou edici nazvanou velmi výstižně ODMATURUJ!, kterou tvoří přehledy učiva pro přípravu

k maturitní zkoušce pro téměř všechny všeobecněvzdělávací předměty. Z této edice pochází i následující ukázky. Na první straně najdete ukázky z titulu Odmaturuj z českého jazyka, Odmaturuj z literatury 1 (přehled středoškolského učiva literatury) a Odmaturuj z literatury 2 (nejen obsahy českých a světových literárních děl). Na následující straně najdete

ukázky z titulu Vocabulary practice a Odmaturuj z anglického jazyka 2, který je zaměřen na procvičení konverzačních témat. Součástí knihy je i audio CD k zařazeným úkolům. Více informací najdete na www.didaktis.cz, kde si můžete všechny tituly také objednat.

www.didaktis.cz

Odmaturuj z českého jazyka a literatury

C. Úlohy pro práci s textem

A ČINA | Pokud by si nějaký cizinec chtěl osvojit dítě z Číny, bude muset dát pozor na svou váhu. Místní úřady totiž nová pravidla, která ____, že adepti pro adopci ze zahraničí nesmějí být tlustí ani nesezdání či starší padesáti let. Smůlu mají i ty manželské dvojice, jenž jsou spolu kratší dobu než dva roky, postižení nebo uživatelé antidepresiv. Nová vyhláška chce regulovat nával bezdětných párů, pro které je prý Čína „dětským rájem“. Jen občané Spojených států si odsud loni přivezli 7 906 dětí.

(Metro, 21. prosince 2006, strana 5, upraveno)

- Doplň na vynechaná místa výchozího textu vhodnou dvojici slov:
 - prohlásily - plátí
 - změnily - vyhlásily
 - stanovily - určují
 - nařídily - zakazují
- Ke kterému funkčnímu stylu text náleží?
 - k administrativnímu
 - k publicistickému
 - k uměleckému
 - k odbornému
- Který nadpis by byl pro uvedený text nejvhodnější?
 - Počet adoptovaných dětí stoupá
 - Čína je rájem pro adopci dětí
 - Tlustí lidé mají těžší život
 - Čína zpřísnila pravidla pro adopci
- Které z následujících tvrzení odpovídá textu?
 - Zdravotně handicapovaní lidé mají znemožněnou adopci malých Číňanů.
 - Hubení lidé nemívají problémy s osvojením čínských dětí.
 - Celkový počet dětí adoptovaných z Číny vloni dosáhl téměř osmi tisíc.
 - Nová právní úprava upřednostňuje při adopci Číňany před cizinci.
- Vyber výraz, kterým lze nahradit slovo regulovat v daném kontextu:
 - řídít
 - usměrňovat
 - zlepšit
 - využít
- Najdi v textu všechny číslovky a urči jejich druh. První číslovku zapiš správné číslici (i s podstatným jménem, k němuž se vztahuje, a v daném pádě), poslední číslovku rozepiš slovy.
- Z třetího větného celku vyber všechna substantiva a urči jejich gramatické kategorie.
- Najdi všechna slova přibuzná se slovem dětství. Rozlož je na morfémy, a ty pojmenuj.
- Urči základní skladební dvojice v prvním souvětí. Urči druh souvětí, případně i druh vět vedlejších a poměr mezi větami hlavními.
- V první větě textu najdi přívlastek neshodný a nahraď jej přívlastkem shodným.
- Která varianta nejpřesněji vystihuje význam obratu „je dětským rájem“ v daném kontextu?
 - je zemí, kde se mají děti dobře
 - je zemí, která podporuje adopci dětí
 - je zemí, odkud cizinci často adoptují děti
 - je zemí s velkým počtem narozených dětí
- Která z variant vystihuje jazykovou chybu v podtrženém úseku výchozího textu?
 - Za slovem dvojice je chybně napsána čárka.
 - Slovo kratší je napsáno s chybou, náležitý je tvar je kratčí.
 - Před spojkou než chybí čárka.
 - Zájmeno jenž je užito v chybném tvaru, náležitá je podoba jež.
- Uvozovky v předposledním větném celku vyjadřují:
 - nadsázku
 - přímou řeč
 - citaci
 - metaforu
- Vysvětlí význam spojení nesezdání lidí:
 - lidé, kteří nemohou mít děti
 - svobodní lidé
 - lidé, kteří odmítají manželství
 - chudí lidé bez finančního zajištění
- Které z následujících slov není ve výchozím textu obsaženo?
 - jméno abstraktní
 - slovo cizího původu
 - vlastní jméno
 - slovo zdvojnásobné

ANTONÍN SOVA

Z mého kraje (1892)

Charakteristika díla:

Tato sbírka krajinářské a přírodní lyriky nese znaky impresionismu, uměleckého směru přelomu 19. a 20. stol. A. Sova, jeden z představitelů pozdějšího manifestu České moderny, v ní vyjadřuje osobní vztah k rodnému jihočeskému kraji.

Obsah díla:

Sovova krajina, pahorkatina na českomoravském pomezí a Táborsko, je klidným místem úrodných polí, luk, lesů, rybníků a plujících oblak. Básek ji zachycuje v koloběhu ročních dob – během jarního tání („Jedy z tmavých břehů jak pušká zrcadla v skupinách tají“), v letním žaru (kdy „vzduchem poledním je země žhavá“), za mlhavého podzimu (kdy „vítr hrá si podzimní píseň venku“) i studené zimy (kdy „sněh lesně se jako dráhoškamy“). Tak jako v impresionistické malbě vykresluje Sova krajinu v její světlé proměnlivosti a prchavé neopakovatelnosti, vnímá ji všemi smysly: zrakem, sluchem, čichem i hmatem (dívá se na bílé vločky sněhu, pozoruje temnou noc; slyší let ptáků, je opojen vůní angreštu apod.). Verše upoutají barevností, ať už je popisována šedá mlha, zlaté obilí nebo stříbrné rybníky – připomínají impresionistické obrazy, tvořené různobarevnými skvrnami („vsí, potoky a města jsou jen body, / skot zrnka vsypán v kraj sluncem zlatý / a hapky rtuť rybníky a vody“). Na pozadí poklidné krajiny se vynořují fragmenty venkovských dějů a lidských osudů, i když lze říci, že lidí „potkáváme“ ve sbírce málo. Jsou to zejm. chudí venkovští sedláci, nadlesní, starý učitel a rozpuštělé děti, všichni tak jako básník s intimním vztahem ke svému kousku země (např. když je chudoba vyhání do Ameriky). Mnohé verše jsou prostoupeny melancholií a teskností, ale i nostalgii po uplynulých časech (např. formanských vozech, které nahradila železnice).

Rybníky

Ty české rybníky jsou stříbro slité,
žhané temnem stínů pod oblaky,
vložený v luhu do zelené syté
jsou jako krajů mírné, tiché zrak.
Tu sluka steskne v rákosí blíž kraje
a hachna vodní s peřím zelenavým,
jak duhovými barvami kdy hraje,
se nese v dále prachem slunce žhavým;
chlad s dechem puškorců lukami stoupá
a s vlnit otavy po kraji dýchá,
vzduch mírně chlazen vlnami se houpa,
a něco jako věčný stesk v tom vzdýchá.

Struktura díla:

- Sova užil formu dvanáctiveršových strof s pravidelným střídavým rýmem.
- Náladové obrazy jsou umocněny hudebností verše a eufonií (např. navození houpavého pohybu v závěrečných verších ukázky).

* Od impresionistické krajinomalby přešel Sova k symbolismu. Jmenujte symbolistické sbírky.

Poznámky:

A. Hoffmeister: Ant. Sova (kresba, 1926)

Impresionismus (z lat. impressio – dojem) je umělecký směr, který se vyvinul ve výtvarném umění (francouzští malíři C. Monet, E. Manet, A. Renoir) a druhotně se rozšířil i na hudbu a literaturu. Preferuje smyslové vjemy, zájem orientuje na celkovou barevnou náladu. Literární impresionismus se projevil především v lyrice, ale i v próze, v dramatu a v literární vědě. Věnuje pozornost stavům nitra, prchavým dojmům či barevným a smyslovým odstínům na úkor vnějšího děje. Typickým zastupcem je francouzský básník Paul Verlaine. Z dalších představitelů např. Jiří Mahen, Rudolf Těsnohlídek, Fráňa Šrámek. (viz P. Verlaine, s. 74, F. Šrámek, s. 90, V. Woolfová, s. 102)

Manifest České moderny (1895) podepsali z básníků kromě A. Sovy např. O. Březina a J. S. Machar, V. Mrštík, z kritiků např. F. X. Šalda. Vyhlásili v něm odvrát od ruchovsko-lumirovského novoromantismu i od realismu, jemuž vytýkali „plochou objektivnost“ a vnější pravdu – chtěli se zaměřit na tzv. vnitřní pravdu, jejíž normou je individuum.

Odmaturuj z literatury s. 82

14. Česká literatura

od přelomu 19. a 20. století do konce 1. světové války

Spoolečensko-historické pozadí

Rozvoj průmyslu v českých zemích s sebou na sklonku století přináší migraci obyvatel do měst. Česká společnost konce 19. st. prochází řadou přeměn. Stupňuje se národněpolitický zápas s Vídní a radikalizuje se inteligence a dělníci. Vzrůstá nacionalismus, anarchismus i antisemitismus. Krizi zažívá politika staročeků, ale i mladočeků. Po vypuknutí první světové války museli čeští vojáci bojovat v rámci rakouské armády proti svým tradičním přátelům. Zároveň zesílila protičeská perzekuce a zatýkáni. Prohlášením samostatnosti v říjnu r. 1918 byly položeny základy k budování demokratického Československa.

Literatura přelomu století

Do uměleckého života vstupuje nová generace, ovlivněná moderními proudy (dochází k ostrému rozchodu mladých spisovatelů se starší generací). Předehrou byl tzv. boj o Rukopisy, v němž bylo prokázáno, že Rukopis královédvorský a Rukopis zelenohorský jsou padělky. Vnější znakem literární revoluce bylo založení České moderny r. 1895 – sdružení mladých umělců, které měly spojuvat společné umělecké názory. Jejich vystoupením byl Manifest České moderny, který se zabýval otázkami uměleckými, politickými i sociálními. Pro kulturu vyhláší požadavek umělecké individuality. Z významných tvůrců jej mj. podepsali A. Sova, O. Březina, V. Mrštík, J. S. Machar, F. X. Šalda. Sdružení spisovatelů kolem manifestu bylo ovšem velmi volné, šlo o autory různého uměleckého zaměření a názorové orientace, které spojoval jen kritický postoj ke starší generaci umělců a důraz na individualitu a osobité pojetí tvorby.

Poezie devadesátých let je bohatá a rozrůzněná. Báseňský jazyk se odvrací od poetismu Vrchlického školy, rozrůstá se o výrazy spojené s moderní civilizací. Charakteristický je volný verš jako protiklad lumirovského pravidelného verše. V poezii se objevuje vlivy impresionismu, symbolismu i dekadence. Příslušníci této generace netvořili jednotlou skupinu spojenou společným programem, naopak byli silnými individualisty.

JOSEF SVATOPLUK MACHAR (1864–1942)

Básek, ovlivněn realismem. Pocházel z Kolína. Studoval v Praze. Skoro 30 let působil jako úředník ve Vídni (udržoval úzké vztahy s domovem prostřednictvím časopisů a přátel z okruhu Herbenova Času a České moderny). Po vzniku samostatného Československa vykonával funkci generálního inspektora čs. armády. Po názorovém rozchodu s prezidentem Masarykem se rozešel s přáteli, klonil se k politické pravici a uzavřel se do svého individualismu.

- Confiteor, Bez názvu a Třetí kniha lyriky – první básnické sbírky, později byly shrnuty do knihy Confiteor I–III (z lat. vyznávám se); celé dílo má podobu zpovědi a vyjadřuje nedůvěru společenským ideálům a estetickým hodnotám; verš se vyznačuje prozaičností

Osnova kapitoly:

- Společensko-historické pozadí
- Literatura přelomu století
 - Česká moderna
 - Josef Svatopluk Machar
 - Antonín Sova
 - Otokar Březina
 - Karel Hlaváček
 - Tvorba tzv. buřičů
 - Viktor Dyk
 - Fráňa Šrámek
 - František Gellner
 - Karel Toman
 - Stanislav Kostka Neumann
- Další literární osobnosti
 - Petr Bezruč
 - František Xaver Šalda
 - Jakub Deml

Poznámky:

boje o Rukopisy
(viz kap. 10, str. 60)

Vlivy dekadence se projeví u skupiny kolem kriticko-uměleckého měsíčníku Moderní revue (Arnošt Procházka, Jiří Karásek ze Lvovic).

impresionismus symbolismu dekadence

(viz kap. 13, str. 78–79)

Josef Svatopluk Machar

- Čtyři knihy sonetů – objevují se tóny zklamání moderní civilizací spolu s pocity „zbytečného člověka“; verš postrádá jakoukoliv patetičnost
- Tristum Vindobona (Žalozpěvy z Vídně) – dává novou náplň politické poezii
- Zde by měly kvést růže – soubor veršovaných písní (vedle prací lyrických píše Machar i epiku, v níž zvláště místo náleží osudům žen), cyklus předvádí několik kontrastních ženských osudů
- Magdalena – veršovaný román je výraznou kritikou maloměšťácké morálky, odsuzující „padlou ženu“, která je ale mravně čistší než pokrytecká společnost
- Svědomím věků – básnický cyklus, v kterém prochází dějinami a hledá výjimečné osobnosti, hledá ztělesnění lidského ideálu, vyslovuje svůj názor na smysl dějin; chce vystihnout povahu doby, ne přibližovat události

Dvě sloky

Ó nevládně a truchlé vavříny,
spíš almužnou než trofej se zdáte,
když svět vás klade v číši šediny
a na vyhaslé lebce spočíváte!

Jen odumtrat ne tak v žití tom,
jen umřít tak, jak básník měl by umět...
v své plné síle vyvrácený strom
a v pádu ještě všemi sněti šumět!

(Josef Svatopluk Machar: Golgata)

ANTONÍN SOVA (1864–1928)

Narodil se v učitelské rodině v jihočeském Pacově. Po řadě zaměstnání zakotvil trvale jako úředník Městské knihovny v Praze. Aktivně tvořil takřka 40 let.

- Realistické sloky – sbírka zachycuje realitu okolního světa v jeho rozpornosti
- Květy intimních nálad – impresionisticky laděná sbírka přírodní lyriky, verše jsou prostoupeny melancholií a steskem

U řek

U řek mám večer vlažný rád,
u řek, kde plno muší leží,
kde zvolna z řek vstává chlad
a bílá pěna z dálky sněží.

U řek mám břízy nejraděj
a olše, do nichž stín se dere,
a cvrčků šum a vážek rej
a v dále města rysy šeré.
...

(Antonín Sova: Květy intimních nálad)

- Z mého kraje – od protikladů ve společnosti uniká do rodného kraje
- Soucit i vzdor – sbírka vyjadřuje vnitřní rozpory člověka moderní doby, navrch získává protispoolečenská revolva
- Zlomená duše – kniha sedmi monologů, útok proti společnosti
- Vybouřené smutky, Údolí nového království, Dobrodružství odvahy – užívá symbolu pro rozklad, bídu, deziluzi a zoufalství, které vidí všude kolem sebe
- Ještě jednou se vrátíme, Lyrika lásky a života, Zpěvy domova a Drsná láska
- Ivův román, Tóma Bojar, Pankrác Budectius, kantor – prózy s prvky lyriky; próza však nedosahuje významu jeho poezie

Poznámky:

Cyklus Svědomím věků obsahuje sbírky Golgata, V záři helénského slunce, Jed z Judey, Barbaři, Pohanské plameny, Apoštolové, Roky za století, Krůčkový dějín a Kam to speje?

Machar byl též vynikajícím fejetonistou.

Antonín Sova

Sovova počáteční tvorba je impresionistická: Květy intimních nálad, Z mého kraje. Další sbírky se hlásí k symbolismu: Soucit i vzdor, Zlomená duše, Vybouřené smutky, Údolí nového království, Dobrodružství odvahy.

Z mého kraje

(viz Odmaturuj z literatury 2, str. 83)

Odmaturuj z českého jazyka

Odmaturuj z literatury 2

Odmaturuj z literatury 1